

Irano-Islamic Research in Politics, Vol.1, No4, 217-258.

 [20.1001.1.28212088.1401.1.4.8.4](https://doi.org/10.1001.1.28212088.1401.1.4.8.4)

Sociological investigation of the crisis of Khuzestan province from 2005 to 2021¹

atefa mosavi amirabad²

bahman rahimi³

MOHAMAD TORABI⁴

Abstract

Khuzestan province faced a new cultural, security, political, economic, and environmental trend since 2004. In this article, an attempt was made to examine the most important factors of the Khuzestan crisis. With a mixed approach, the researchers, while using the opinion documents of 5 experts, counted the factors of the crisis and after compiling and distributing the questionnaire, they counted the strengths, weaknesses, opportunities and threats and based on that, they presented coping strategies. Promoting and protecting the cultural discourse, making the economic, political and environmental system more efficient and confronting terrorist groups as a strategy, ethnic and religious convergence and water management as a solution, synergy of responsible institutions, cohesion and solidarity of ethnic groups, allocating a percentage of oil sales, monitoring the flow Anti-security as evaluation indicators and the degree of dependence on the Shiite religion, the amount of use of the provincial forces, and the reduction of terrorist acts were calculated as performance indicators. The nature of Khuzestan crisis is of a mixed nature. An issue that the effective and relevant actors have focused on soft measures with a combined design without hard measures, an issue that requires short-, medium- and long-term planning to limit and eventually stop it. Solving many of the described factors or reducing their effects and consequences, along with solving economic problems, will reduce harsh measures and ultimately reduce the phenomenon of religious changes.

Keywords: Crisis, security, Khuzestan, strategy

---

¹ . Received, 2023/01/23; Accepted, 2023/03/03; Printed, 2023/03/06

² . Department of Political Sociology, Qom Branch, Islamic Azad University, Qom, Iran (Corresponding Author) roz659093@gmail.com

³ . Department of National Security, Higher National Defense University, Tehran, Iran. shahidhojat@gmail.com

⁴ . Assistant Professor, Department of Political Science, Qom Branch, Islamic Azad University, Qom, Iran. mtorabi1418@gmail.com

سیاست پژوهی اسلامی ایرانی، سال اول، شماره چهارم، زمستان ۱۴۰۱، ۲۵۸-۲۱۷.

بررسی جامعه‌شناختی بحران استان خوزستان مورد سالهای ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰

عاطفه موسوی امیر آباد^۲

بهمن رحیمی^۳

محمد ترابی^۴

چکیده

استان خوزستان از سال ۱۳۸۴ با یک جریان تازه برخاسته فرهنگی، امنیتی، سیاسی، اقتصادی، زیست محیطی مواجه گردید. در این مقاله تلاش شد، مهم ترین عوامل بحران خوزستان مورد بررسی قرار گیرد. محققین با رویکرد آمیخته، ضمن بهره‌گیری از اسناد و نظر ۵ تن از خبرگان عوامل بحران را احصاء و بعد از تدوین و توزیع پرسش نامه نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید را احصاء و براساس آن راهبردهای مقابله ای ارائه نمودند. ترویج و صیانت از گفتمان فرهنگی، کارآمدسازی نظام اقتصادی، سیاسی و زیست محیطی و مقابله با گروه‌های تروریست به‌عنوان راهبرد، هم‌گرایی قومی و مذهبی و مدیریت آب به‌عنوان راهکار، هم‌افزایی دستگاه‌های مسئول، انسجام و همبستگی اقوام، اختصاص درصدی از فروش نفت، رصد جریان ضد امنیتی به‌عنوان شاخص‌های ارزیابی و میزان وابستگی به مذهب شیعه، میزان بکارگیری نیروهای استان، کاهش اقدامات تروریستی به‌عنوان شاخص‌های عملکردی احصاء گردید. جنس بحران خوزستان، از جنس ترکیبی است. موضوعی که بازیگران موثر و ذی‌مدخل با طراحی ترکیبی فارغ از اقدامات سخت، تمرکز خود را بر اقدامات نرم گذاشته‌اند، مساله ای که نیازمند برنامه ریزی کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت برای محدودیت و در نهایت توقف آن است. حل نمودن بسیاری از عوامل موصوف یا کم کردن آثار و تبعات آن در کنار مرتفع نمودن مشکلات اقتصادی، باعث کاهش اقدامات سخت و در نهایت کاهش پدیده تغییرات مذهبی می‌گردد.

واژگان کلیدی: بحران، امنیت، خوزستان، راهبرد

۱. تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۳؛ تاریخ پذیرش، ۱۴۰۱/۱۲/۱۲؛ تاریخ چاپ، ۱۴۰۱/۱۲/۱۵
۲. دانشجوی دکتری، گروه جامعه‌شناسی سیاسی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران (نویسنده مسئول) roz659093@gmail.com
۳. گروه امنیت ملی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران shahidhojat@gmail.com
۴. استادیار گروه علوم سیاسی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران mtorabi1418@gmail.com

مقدمه

طبق شاخص‌های توسعه آنچه موجب افزایش شکاف‌های قومی و مذهبی در کشور می‌شود، صرفاً مشکلات مبتلابه اقتصادی، سیاسی و احساس تبعیض و برخی نارسایی‌های مدیریت در کشور نیست، بلکه اعمال نفوذ دشمنان، نگاه ابزاری جریان‌های سیاسی داخل به اقوام و منفعت‌طلبی شخصی نخبگان این مناطق نیز بر مشکلات فزوده است.

با عنایت به عقبه سیاسی و چالش‌های تاریخ معاصر کشورمان در مناطق جنوب غرب کشور، ضرورت بررسی جامعه‌شناختی بحران استان خوزستان مورد سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ را افزایش داده است. به‌ویژه اینکه روند تحولات امنیتی استان خوزستان به دلیل بازیگران فرومی، ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی با عدم قطعیت و احتمالات مختلفی از جمله اقدامات تروریستی با حمایت کشورهای غربی و عربی، نافرمانی قومی و مذهبی به جهت عدم برآورد مطالبات با حمایت ضدانقلاب، جذب برخی از جوانان و خانواده‌ها به سمت جریان‌های تجزیه‌طلبی و گروه‌های سلفی و تکفیری، واگرایی قومی و مذهبی و... مواجه است.

بررسی بحران امنیتی خوزستان از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ به‌عنوان هدف اصلی و مهم‌ترین عوامل بحران امنیتی استان خوزستان از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ کدام‌اند؟ به‌عنوان سؤال اصلی تلاش دارد با بهره‌گیری از روش آمیخته ۵ مورد واکاوی قرار گرفته و برای برون‌رفت از آن پیشنهاد اجرایی ارائه کند.

مبانی نظری

پیشینه تحقیق

برزگر و مهنی‌زاده فلاحیه (۱۴۰۱) در مقاله خود با عنوان خوزستان و تهدیدات برساخت هویت قومی و مذهبی متغایر اظهار کردند وضعیت متفاوت تغییر هویت قومی و مذهبی مردم عرب خوزستان مشخص کرد که

تغییر مذهب برخی از افراد عرب خوزستان در دوگانه وهابی - شیعه و نه سنی - شیعه و کاملاً متفاوت با الگوی رایج در تکفیری شدن اهل سنت مطرح است که در چهار لایه و در یک بازه زمانی شش‌ماهه تا سه‌ساله صورت می‌گیرد.

مرادی و محمودی‌رجا (۱۴۰۱) در مقاله تبیین جامعه‌شناسی عوامل مؤثر گرایش به سلفی‌گری در استان خوزستان، مورد مطالعه جوانان شهر اهواز، اظهار می‌دارند تاریخ معاصر استان خوزستان بر اثر وجود برخی مشکلات اقتصادی، زیست‌محیطی و فرهنگی در داخل و مداخلات تاریخی عوامل بیرونی با مسائل تجزیه‌گرایی قومی، معضلات امنیتی و برخی جرائم و ناهنجاری‌های سیاسی-اجتماعی پیوند خورده است. استمرار برخی معضلات داخلی و تبلیغات رسانه‌ای جبهه عربی و فرامنطقه‌ای باعث تحریک و تهییج معترضان قومی و به دنبال آن پیوند تفکرات قومیت‌طلبی با اندیشه‌های وهابیت و تکفیری‌ها در مناطقی از این استان انجامید.

داودی (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با عنوان آسیب‌شناسی تغییر مذهب در استان خوزستان، عوامل تغییر مذهب را به دو کلان مسئله زمینه‌ای و مداخله‌گر تقسیم می‌کند. نویسنده در این مقاله بیکاری، فقر، عدم آمایش سرزمین، نیازهای فزاینده، ضعف انتقال آموزه‌های دینی، مهاجرت‌های روستاییان به شهر، رشد حاشیه‌نشینی‌ها، رشد کلان‌شهرها، ایجاد فاصله طبقاتی، احساس بی‌عدالتی و... را به‌عنوان عوامل زمینه‌ای و نقش و تأثیر معاندین اعم از بیگانگان و جریان‌های معارض در ایجاد و دامن‌زدن به این پدیده مانند جریان‌سازی فرهنگی، جنگ رسانه‌ای، توسعه شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی، عملیات روانی در فضای مجازی و... را به‌عنوان عوامل مداخله‌گر مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد.

رحیمی و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان مدیریت بحران‌های قومیتی، مطالعه موردی استان خوزستان، ضمن بررسی بحران‌های قومیتی در استان‌های قومیتی، بحران امنیتی خوزستان را با الگوی‌گیری از الگوی جامع مدیریت بحران (در این الگو، اصول مدیریت بحران به تفکیک فازهای

چهارگانه (پیشگیری و کاهش اثرات، آمادگی، مقابله، بازسازی) که هم شامل برنامه‌ریزی و هم مدیریت می‌شوند) مورد مذاقه قرار داده است.

کرمی‌پور (۱۳۸۴) در مقاله‌ای توصیفی- تحلیلی با عنوان عرب‌های خوزستان: واگرایی و هم‌گرایی، بر اساس ملاک‌های شناخته‌شده فرهنگی- اجتماعی، اندازه واگرایی و هم‌گرایی عرب‌های خوزستان را نسبت به اکثریت تشکیل‌دهنده هسته سیاسی و نیز آرمان‌های ملی مورد بررسی قرار داده است.

صالحی‌امیری (۱۳۸۵) در کتاب مدیریت منازعات قومی در ایران نقد و بررسی الگوهای موجود و ارائه الگوی مطلوب بر رسیدن به سیاست و الگوی مطلوب مدیریت قومی در ایران، بر دوران بعد از انقلاب تأکید کرده و در تلاش است تا با ارائه تصویری از مسائل قومی در ایران و در پرتو تجربه گذشته و امروز ایران و جهان، الگویی مدیریتی به دست دهد که ضامن همبستگی و انسجام درون‌قومی، بین قومی و میان اقوام در سطح ملی باشد.

جمع‌بندی پیشنهادی تحقیق

نقاط اشتراک تحقیق با پیشنهادها

تحقیقات انجام‌شده بیشتر توصیفی و کاربردی و با استفاده از ابزار پرسش‌نامه و مصاحبه است که در این تحقیق نیز به همین صورت عمل شد.

نقاط افتراق تحقیق با پیشنهادها

در این پژوهش، بررسی جامعه‌شناختی بحران امنیتی استان خوزستان با تأکید بر واگرایی قومی و مذهبی از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ مدنظر است که در تحقیقات صورت‌گرفته با این گستردگی به آن پرداخته نشده است.

نکات مغفول واقع‌شده در تحقیقات قبلی

گویه‌های عوامل محیطی تأثیرگذار بر پدیده واگرایی قومی و مذهبی تدوین شده و برای ارائه راهکارهای مقابله ضمن بهره‌گیری از نظریات خبرگان و جامعه آماری مدنظر، نسبت به کمی‌سازی تجزیه و تحلیل‌ها و افزایش روایی و پایایی نتایج تحقیق، اقدام می‌شود که در تحقیقات قبلی به این شکل و گستردگی مورد توجه واقع نشده است.

نوآوری این تحقیق نسبت به تحقیقات قبلی: در این تحقیق از روش علمی تحلیل محتوای کیفی و تلفیق داده‌های کمی و کیفی و بهره‌گیری از نرم‌افزارهای مرتبط خاصه MAXQDA ۲۰۲۰ بهره‌برداری شد.

ادبیات و چارچوب نظری

این تحقیق تلاش کرد منبعث از نظریه محرومیت نسبی، ضمن واکاوی مفاهیم کلان قومی و مذهبی در استان خوزستان، بحران استان خوزستان از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ را در حوزه‌های پنج‌گانه فرهنگی، سیاسی، امنیتی، اقتصادی و زیست‌محیطی مورد بررسی قرار دهد.

امنیت

واژه امنیت^۱ به‌عنوان یک مفهوم عام تمامی شئون و ابعاد زندگی انسان را در بر می‌گیرد و با بقای نفس و صیانت از حیات و موجودیت انسان پیوند می‌خورد. در واقع امنیت تضمین‌کننده حیات و بقای انسان و موجود زنده است. از طرفی، موضوعی استنباطی است که واقعیت‌یافتنش در محیط، مستلزم اقدامات و برنامه‌ریزی ویژه‌ای است. درحالی‌که مفهوم امنیت ثابت است، محتوای جغرافیایی امنیت با توجه به شرایط زمان و مکان تغییر می‌کند (علوی‌قصونی و همکاران، ۱۳۹۶، ۱۳۰).

1 . Security

راهبرد

در نخستین تصور از راهبرد، آن را شیوه ای برای مدیریت صحنه نبرد و غلبه نظامی بر دشمن تلقی می کردند. اما در گذر زمان، کلاوزویتس ۱ تا حدودی حوزه و گستره کاربرد راهبرد را موسع تر کرد و آن را «فن هدایت نیرو و تطبیق و هماهنگ کردن نیروها جهت نیل به هدف های بزرگ» تعریف کرد (روشندل، ۱۳۷۰، ۲۳۵).

بحران امنیتی:

شناخت بحران، مهم ترین بخش فرایند مدیریت بحران را تشکیل می دهد. بحران ها در ذات خود بستر شکل گیری تهدیدها و فرصت هایی هستند که بر حسب نوع، شدت و گستره محیطی خود، می توانند نظام سیاسی و رهبران حاکم را در وضعیت دشوار و پرمخاطره ای قرار دهند. افزایش ظرفیت های ساختاری و کارکردی نظام سیاسی و اجتماعی برای پاسخ گویی مناسب و عادلانه به نیازهای مردم، عامل مؤثر شکل دادن به سازه های مقاوم مردمی مقابله با بحران است. کنترل و مهار بحران بر اساس تفکری نظم گرا و یکپارچه و در قالب مدیریت بحران، ضرورتی راهبردی است که مورد اتفاق نظر همه اندیشمندان و صاحب نظران مسائل سیاسی، امنیتی و راهبردی است و بر اهتمام دولت ها در سرمایه گذاری کلان در استقرار و توسعه این سامانه مدیریتی تأکید می کند (یوسفی رامندی، ۱۳۹۹).

بحران امنیتی مرحله ای از حادث شدن اوضاع را نشان می دهند که در آن مداخله نهادها و سازمان های امنیتی به امری پذیرفته شده تبدیل می شود (تاجیک، ۱۳۷۹، ۴۸).

محرومیت نسبی:

محرومیت همان‌گونه که از معنای آن نیز مستفاد می‌شود، به‌طور ضمنی ناظر بر شرایطی نابرابر میان اجزای یک جامعه است. شرایطی که در آن، برخی از شهروندان از امکانات و امتیازات بهره‌مندی‌های بیشتری نسبت به برخی دیگر دارند و گروه نابرخوردار در نسبت‌سنجی میان وضعیت خود و وضعیت گروه برخوردار، به احساسی دست می‌یابند که «محرومیت» نامیده می‌شود. عامل محرومیت یا طبیعی است یا غیرطبیعی. وقتی عامل محرومیت غیرطبیعی باشد (وجود آن طبیعی جلوه نکند)، محرومیت به عاملی تأثیرگذار در رفتار جمعی تبدیل می‌شود. به همین دلیل نقش عامل ذهنی یا احساس محرومیت امری مهم تلقی می‌شود. پیدایش چنین احساسی منشأ اعتراضات و دیگر رفتارهای خشونت‌آمیز جمعی می‌شود (صالحی‌امیری، ۱۳۸۵، ۱۸).

گروه‌های قومی نیز مانند بقیه گروه‌های اجتماعی وقتی احساس محرومیت کنند و به این نتیجه برسند که بنا بر دلایل و عواملی مانند تمایز قومی با قوم مسلط، از امکانات موجود یا آنچه مورد انتظارشان است محروم شده‌اند، برای دست‌یافتن به حقوق و منافع بیشتری یا تسکین سرخوردگی ناشی از محرومیت، به پرخاشگری و خشونت سیاسی متوسل می‌شوند. احساس محرومیت و در نتیجه پرخاشگری در بین گروه‌های قومی با منطبق شدن با عوامل دیگری مانند تمایز قومی شدت بیشتری می‌گیرد.

از سوی دیگر گروه‌های قومی وقتی احساس محرومیت می‌کنند، به دنبال یافتن عامل این مسئله می‌روند. گروه‌های قومی در مقایسه وضعیت خود با دیگر گروه‌های اجتماعی دچار نوعی بغض و حسادت بر ضد افراد یا گروه‌های رقیب می‌شوند. این نظریه را نظریه «نسبت‌دادن» می‌نامند که بر اساس آن گروه قومی علل عقب‌ماندگی و محرومیت خود را بیشتر به عوامل بیرون از موقعیت خود منتسب کرده و نسبت به گروه‌های دیگر پیش‌داوری می‌کنند. نتیجه اینکه هرچه احساس محرومیت نسبی در شخص شدیدتر باشد، احتمال بروز پیش‌داوری نسبت به فرد یا گروه مورد مقایسه در فرد بیشتر

خواهد شد و در نهایت این پیش‌داوری به منازعات بین گروهی منجر می‌شود (صالحی‌امیری، ۱۳۸۵، ۲۶).

بررسی بحران استان خوزستان در سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰

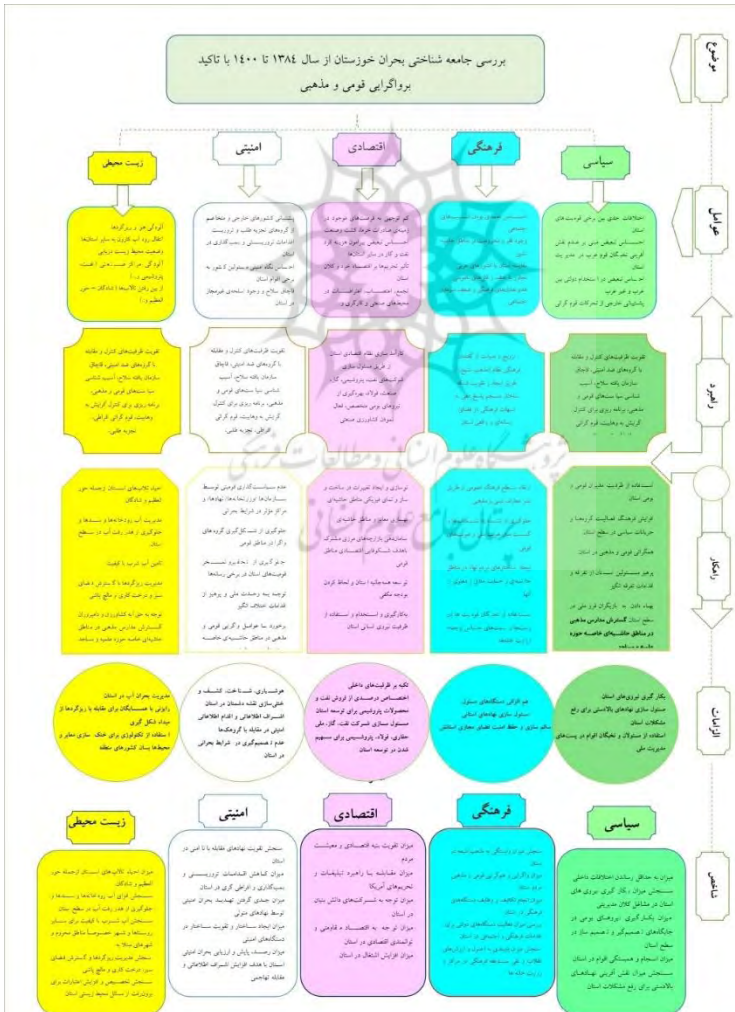
استان خوزستان در تاریخ ۱۷ فروردین ۱۳۸۴، در یک سناریوی از پیش طراحی توسط گروه‌های تروریستی عربی و برخی بازیگران منطقه‌ای، شاهد انتشار سندی جعلی با طریقه‌بندی خیلی محرمانه مربوط به سال ۱۳۷۶ با امضای سیدمحمدعلی ابطحی، رئیس دفتر رئیس‌جمهوری وقت، خطاب به سازمان برنامه و بودجه مبنی بر قصد دولت برای تغییر ساختار جمعیت عرب خوزستان، توسط شبکه‌های ماهواره‌ای، سایت‌های اینترنتی و سپس در سطح نسبتاً گسترده‌ای در مناطق مختلف عرب‌نشین استان (آبادان، خرمشهر، ماهشهر، شادگان، سوسنگرد و به‌ویژه شهرستان اهواز) بوده است. توزیع این نامه مجعول منجر به تحریک احساسات قومی و در پی آن اقدامات خشونت‌آمیز در برخی از مناطق توسط فرصت‌طلبان از مورخه ۲۶ فروردین ۱۳۸۴ شد.

نقطه عطف اقدامات فوق را می‌توان تاریخ ۲۲ خرداد ۱۳۸۴ که با بمب‌گذاری سه نقطه از اماکن دولتی اهواز (فرمانداری، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و سازمان مسکن و شهرسازی استان) همراه بود، نامید (ماهنامه مطالعات بین‌الملل تروریسم، ۱۳۹۱).

انفجار بیش از ۱۳ فقره بمب دیگر در تاریخ‌های ۱۰ شهریور ۱۳۸۴، ۲۳ مهر ۱۳۸۴، ۴ بهمن ۱۳۸۴ در مراکز عمومی و دولتی و تأسیسات نفتی (خاصه بانک سامان خیابان سلمان فارسی، فرمانداری آبادان و...) در استان خوزستان نقطه عطف بحران امنیتی خوزستان بود و بعد از این نیز در سال‌های بعد همین مسیر با ترور و بمب‌گذاری و اقدامات تروریستی تداوم یافت. اقدامات تروریستی ۳۱ شهریور ۱۳۹۷ در اهواز در رژه نیروهای مسلح که منجر به شهادت و زخمی شدن بسیاری از مردم شده، از مهم‌ترین اقدامات بوده است.

گروه‌های تجزیه‌طلب که بر اساس برخی آمار تعداد آنها به بیش از ۳۰ گروه می‌رسد، مهم‌ترین اهدافشان، علی‌رغم اختلافات فراوانی که با یکدیگر در روش و منش سیاسی و رفتاری دارند، در بعد تبلیغاتی، القای تفکر اشغال خوزستان توسط حکومت ایران در جامعه جهانی، بین‌المللی کردن مسئله خوزستان و در بعد عملیاتی ناامن کردن استان خوزستان با هدف تجزیه و استقلال با حمایت برخی کشورهای عربی و غربی است.

الگوی مفهومی نمودار (۱) الگوی مفهومی

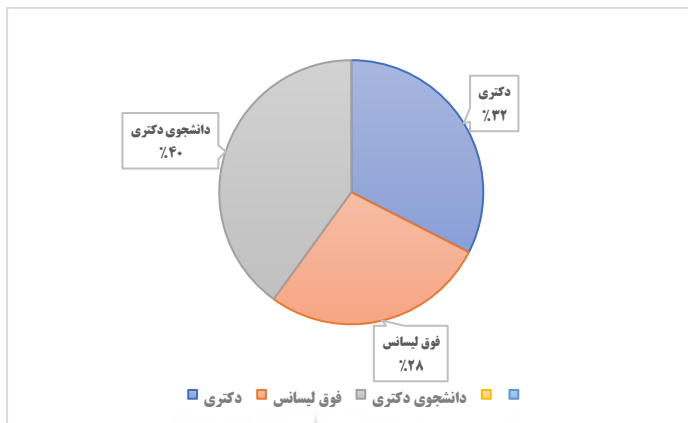
روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از آن جهت که تلاش دارد به ارائه راهبرد و راهکارهای مقابله با بحران امنیتی استان بپردازد و نتایج تحقیق در برنامه‌ریزی، تصمیم‌سازی و سیاست‌گذاری مرتبط با مقابله با بحران امنیتی استان با کاربست وزارت کشور، استانداری خوزستان و دستگاه‌های متولی فرهنگی-اجتماعی استان خوزستان قابل بهره‌برداری است، از نوع تحقیقات کاربردی به شمار می‌رود. برای دستیابی به اهداف پژوهش، اسناد کتابخانه‌ای موضوع مورد تحلیل محتوا قرار گرفت.

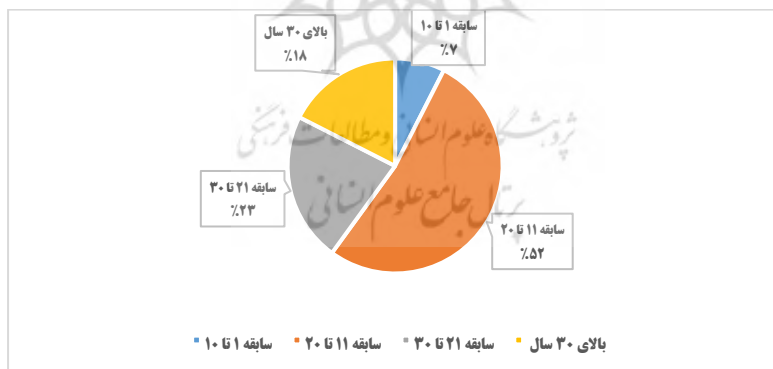
واحد تحلیل در این مطالعه جملات، عبارات و واژه‌هایی است که اشاره به بحران امنیتی استان خوزستان دارند. با الهام از مبانی نظری و پیشینه تجربی پژوهش، کدهای استخراجی با استفاده از نرم‌افزار maxqda 2020 دسته‌بندی و مشابهت‌ها حذف شد. بعد از این مرحله و همفکری با پنج نفر از خبرگان مسلط به موضوعات استان خوزستان و دارای مدرک دکتری و دانشجوی دکتری، کارمند وزارت کشور و استانداری خوزستان، عوامل اصلی مستخرجه طی دو مرحله به صورت هدفمند و در قالب پرسش‌نامه در بین ۴۵ نفر از مطلعان این حوزه توزیع و در نهایت ۴۰ پاسخ‌نامه دریافت شد. به بیان دیگر ۸۹ درصد پرسش‌نامه تکمیل و عودت شد.

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

در این بخش محققان پس از جمع‌آوری داده‌ها، نسبت به سازماندهی، تلخیص، تجزیه و تحلیل داده‌ها، برگرفته از ادبیات و مبانی نظری در چارچوب فرایند و روش تحقیق تعریف شده اقدام کردند. بر این اساس نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید شناسایی و پس از آن با تقاطع نقاط موصوف، هشت راهبرد اولیه به دست آمد. به دلیل ضعف روش SWOT، راهبردهای تکمیلی با استفاده از تقاطع‌گیری راهبردهای اولیه نهایی و پس از آن راهکار، الزامات و شاخص‌های عملکردی مقابله با بحران امنیتی استان با تأکید بر حوزه فرهنگی و اجتماعی تدوین شد.

نمودار ۲ وضعیت پاسخ‌دهندگان بر اساس تحصیلات

نمودار ۳ سن خدمتی پاسخ‌دهندگان

عوامل بحران خوزستان

برای پاسخ به سؤال تحقیق، با بهره‌گیری از مبانی نظری، با استفاده از نرم‌افزار مکس کیوداد ۲۰۲۰، داده‌ها تحلیل و احصا گردیدند.

جدول شماره ۱ مهم‌ترین عوامل فرهنگی-اجتماعی

ابعاد	عامل
فرهنگی اجتماعی	آسیب‌های اجتماعی همچون سرقت، قتل، اعتیاد و... وجود فقر و محرومیت در مناطق حاشیه نشین (حاشیه‌نشینی و بافت فرسوده) افزایش سرقت مسلحانه و آدم‌ربایی مقایسه استان با کشورهای عربی از لحاظ امکانات رفاهی، بهداشتی، آموزشی و... تجاوز به عنف و قتل‌های ناموسی

جدول شماره ۲ مهم‌ترین عوامل سیاسی

ابعاد	عامل
سیاسی	اختلافات بین برخی قومیت‌های استان احساس تبعیض مبنی بر عدم نقش آفرینی نخبگان قوم عرب در مدیریت استان احساس تبعیض در استخدام دولتی بین عرب و غیر عرب تبلیغ تجزیه‌طلبی و قوم‌گرایی در داخل و خارج پشتیبانی خارجی از تحركات قوم‌گرایی و تجزیه‌طلبی

جدول شماره ۳ مهم‌ترین عوامل اقتصادی

ابعاد	عامل
اقتصادی	احساس تبعیض درباره هزینه‌کرد نفت و گاز در سایر استان‌ها بیکاری در بین قومیت عرب تجمع، اعتصاب، اعتراضات در محیط‌های صنعتی، کارگری و...

تخریب بخش وسیعی از زمین‌های
کشاورزی به وسیله پساب شرکت‌ها
بی‌توجهی به ظرفیت بنادر در ایجاد
فرصت‌های تجاری منطقه‌ای و
بین‌المللی

جدول شماره ۴ مهم‌ترین عوامل امنیتی

ابعاد	عامل
امنیتی	پشتیبانی کشورهای خارجی و متخاصم از گروه‌های تجزیه‌طلب و تروریست اقدامات تروریستی و بمب‌گذاری در استان تغییر مذهب از تشیع به وهابیت (تغییر مذهب) احساس نگاه امنیتی مسئولان کشور به برخی اقوام استان واگرایی قومی-مذهبی نسبت به برخی سیاست‌های کلان نظام

جدول شماره (۵) مهم‌ترین عوامل محیط‌زیستی

ابعاد	عامل
محیط زیست	آلودگی هوا و ریزگردها انتقال رود آب کارون به سایر استان‌ها کمبود آب شرب در مناطق شهری و روستایی فرسایش خاک و جنگل‌ها و مراتع (بیابان‌زایی و جنگل‌زدایی) از بین رفتن تالاب‌ها (شادگان، هورالعظیم و...)

قوت‌های مقابله با بحران امنیتی استان خوزستان:

جدول شماره ۶ قوت‌های مقابله با بحران امنیتی استان خوزستان

ردیف	مؤلفه	کد	قوت‌ها strength
۱			برخورداری از مناطق ویژه
		s1	اقتصادی، با دسترسی به شبکه‌های حمل‌ونقل
۲			وجود رودخانه‌های دائمی، سد،
		s2	اراضی حاصلخیز کشاورزی و مرزی دریایی
۳			استخراج نفت و وجود
	اقتصادی	s3	بزرگ‌ترین مجتمع‌های صنایع شیمیایی و پتروشیمی، پالایشگاهی و صنایع بزرگ فولاد
۴			برخورداری از مبادی مهم ورود و
		s4	خروج کالا در کشور (بندر، فرودگاه‌ها، خطوط راه‌آهن)
۵			اقلیم مناسب برای انواع
		s5	فعالیت‌های کشاورزی، چند بار کشت
۶	امنیتی	s6	انسجام نهادها برای حفظ امنیت و مقابله با ناامنی
۷	فرهنگی	s7	وابستگی مردم استان به اسلام و تشیع (تنها استان شیعی مرزی)
۸	اجتماعی	s8	نیروی انسانی متخصص، مبتکر و خلاق

ضعف‌های بحران امنیتی استان خوزستان:

جدول شماره ۷ ضعف‌های اقتصادی بحران امنیتی استان خوزستان

ردیف	مؤلفه	کد	ضعف‌ها weakness
۱		W1	کم‌توجهی به فرصت‌های موجود در زمینه صادرات محصولات استان
۲		W2	احساس تبعیض درباره هزینه‌کرد نفت و گاز در سایر استان‌ها
۳		W3	تجمع، اعتصاب، اعتراضات در محیط‌های صنعتی، کارگری و...
۴		W4	معضلات و نارسایی‌ها در مسیر ساماندهی بازارچه‌های مرزی
۵		W5	تخریب بخش وسیعی از زمین‌های کشاورزی به وسیله پساب شرکت‌ها و کارخانجات
	اقتصادی		
۶		W6	کاهش ارزش افزوده استان به دلیل سرمایه‌گذاری شرکت‌ها و کارخانجات در سایر استان‌ها از جمله تهران
۷		W7	افزایش قاچاق کالا (ته‌لنجی) و مشکلات مرزی
۸		W8	پایین بودن نرخ مشارکت اقتصادی و نرخ اشتغال و سطح آموزش استان نسبت به میانگین کشور
۹		W9	ضعف مشارکت بخش خصوصی و تجهیز منابع مالی درون استان

جدول شماره ۸ ضعف‌های امنیتی بحران استان خوزستان

ردیف	مؤلفه	کد	ضعف‌ها weakness
۱۰	امنیتی	w10	برخورد نامناسب برخی نهادها با مسائل اجتماعی
۱۱		w11	قاچاق سلاح و وجود اسلحه غیرمجاز در استان
۱۲		w12	تحركات گروه‌های فروملی در استان (احزاب و گروه‌های داخلی)

جدول شماره ۹ ضعف‌های سیاسی بحران استان خوزستان

ردیف	مؤلفه	کد	ضعف‌ها weakness
۱۳	سیاسی	w13	احساس تبعیض مبنی بر عدم نقش آفرینی نخبگان قوم عرب در مدیریت استان
۱۴		w14	ادعای عدم اجرای اصول مرتبط با زبان و عدالت در استان (۱۵-۱۹-۴۸)
۱۵		w15	عدم انسجام و همبستگی در بین برخی اقوام استان

جدول شماره ۱۰ ضعف‌های فرهنگی- اجتماعی بحران امنیتی استان خوزستان

ردیف	مؤلفه	کد	ضعف‌ها weakness
۱۶	فرهنگی اجتماعی	w16	احساس تعمدی بودن آسیب‌های اجتماعی همچون سرقت، قتل، اعتیاد و...
۱۷		w17	وجود فقر و محرومیت در مناطق حاشیه‌نشین (حاشیه‌نشینی و بافت فرسوده)
۱۸		w18	نزاع دسته‌جمعی و درگیری طایفه‌ای و عشیره‌ای
۱۹		w19	قتل‌های ناموسی (نپوه کردن)
۲۰		w20	عدم تعادل فرهنگی

۲۱	w21	تبلیغات گسترده رسانه‌های جبهه متخاصم و کشورهای عربی و تجزیه‌طلب و ضعف رسانه‌های استان
۲۲	w22	آسیب‌های اجتماعی و حاشیه‌نشینی و افزایش میزان نرخ جرم
۲۳	w23	تمرکز بیش از اندازه جمعیت شهری در اهواز و نیمه غربی نسبت به نیمه شرقی استان

جدول شماره ۱۱ ضعف‌های زیست‌محیطی بحران امنیتی استان خوزستان

ردیف	مؤلفه	کد	ضعف‌ها weakness
۲۵	محیط	w24	وضعیت محیط زیست دریایی
۲۶	زیست	w25	پسماند زباله‌های بیمارستان‌ها و عدم دفن مناسب زباله‌های شهری
۲۷		w26	فرسایش خاک و جنگل‌ها و مراتع (بیابان‌زایی و جنگل‌زدایی)
۲۸		w27	آلودگی مراکز صنعتی (نفت، پتروشیمی و...)
۲۹		w28	آلوده شدن منابع آب، خاک، هوا، برخی از مناطق ساحلی و در مخاطره قرار گرفتن تالاب‌ها (شادگان و هورالعظیم)

فرصت‌های مقابله بحران امنیتی استان خوزستان:

جدول شماره ۱۲ فرصت‌های بحران امنیتی استان خوزستان

ردیف	مؤلفه	کد	فرصت‌ها opportunities
۱	اقتصادی	01	برخوردراری از منابع سرشار آب‌های سطحی و دشت‌های آبرفتی
۲		02	دسترسی به سواحل و آب‌های بین‌المللی در تمام سواحل جنوبی استان

امکانات گسترده کشاورزی، باغداری (ازجمله نخلستان‌ها)، دامداری و صید و پرورش آبزیان	03		۳
جاذبه‌های گردشگری برای توسعه توریسم داخلی	04		۴
استفاده از دیپلماسی سازنده در تعامل با کشورهای منطقه برای جذب سرمایه‌گذاری برای افزایش توان تولید	05	سیاسی	۵
تنوع قومیتی در سطح استان	06	فرهنگی	۶
روحیه ایثار و از خودگذشتگی مردم استان (تقدیم ۱۸ هزار شهید)	07	اجتماعی	۷
پتانسیل ارائه خدمات پزشکی- بیمارستانی فرامرزی	08		۸
وجود مشابهت‌های فرهنگی، دینی و مذهبی با کشورهای همسایه در جنوب کشور	09		۹

تهدیدهای بحران امنیتی استان خوزستان

جدول شماره ۱۳ تهدیدهای اقتصادی بحران امنیتی استان خوزستان

ردیف	مؤلفه	کد	تهدید threats
۱	اقتصادی	t1	تأثیر تحریم‌ها بر اقتصاد خرد و کلان استان
۲		t2	پایین‌بودن تخصیص اعتبارات ملی به استان

جدول شماره ۱۴ تهدیدهای امنیتی بحران امنیتی استان خوزستان

ردیف	مؤلفه	کد	تهدید threats
۳	امنیتی	t3	همسویی برخی توده‌های اجتماعی و داخلی با عناصر تجزیه‌طلب و ضد امنیتی
۴		t4	پشتیبانی کشورهای خارجی و متخاصم از گروه‌های تجزیه‌طلب و تروریست
۵		t5	اقدامات تروریستی و بمب‌گذاری در استان
۶		t6	افزایش قوم‌گرایی و تجزیه‌طلبی
۷		t7	تغییر مذهب از تشیع به وهابیت (تغییر مذهب)

t8	ترور سازمان یافته و سرقت مسلحانه	۸
t9	نقش رسانه‌ها و فضای مجازی در بروز بحران‌های امنیتی	۹

جدول شماره ۱۵ تهدیدهای سیاسی بحران امنیتی استان خوزستان

ردیف	مؤلفه	کد	تهدید threats
۱۰	سیاسی	t10	واگرائی قومی مذهبی
۱۱		t11	مقایسه استان با کشورهای عربی به لحاظ پیشرفت و توسعه
۱۲		t12	تخریب، اختلاف و رقابت بین اقوام در استان و مرکز
۱۳		t13	احساس تبعیض در استخدام دولتی بین عرب و غیر عرب
۱۴		t14	تبدیل تجمعات و اعتراضات استان به آشوب و اغتشاش در کوتاه‌ترین زمان
۱۵		t15	فعالیت گروه‌های تجزیه طلب عربی در خارج از کشور و جلب حمایت خارجی
۱۶		t16	فضاسازی نخبگان و گروه‌های داخلی و دمیدن بر مطالبات اجتماعی و...

جدول شماره ۱۶ تهدیدهای زیست محیطی بحران امنیتی استان خوزستان

ردیف	مؤلفه	کد	تهدید threats
۱۸	محیط	t18	آلودگی هوا و ریزگردها و افزایش مهاجرت
۱۹	زیست	t19	انتقال رود آب کارون به سایر استان‌ها
۲۰		t20	کمبود آب شرب در مناطق شهری و روستایی

t21	پسماند آب و فاضلاب (مشکل فاضلاب و آب‌های سطحی)	۲۱
t22	وابستگی شدید مصرف آب استان به منابع آب‌های سطحی که از استان‌های بالادست سرچشمه می‌گیرد	۲۲
t23	تهدیدهای آلودگی زیست محیطی با منشأ برون‌مرزی	۲۳

تدوین راهبردهای پیشنهادی به استناد عوامل ذی‌مدخل

از آنجا که جوهره راهبرد، تمرکز بر موضوعات اساسی با استفاده از عوامل برترساز است، به طوری که باید ضمن آنکه بتواند ضعف‌ها و تهدیدات را پاسخ دهد، اهداف را نیز پوشش دهد، لذا پس از تعیین موقعیت راهبردی و تحلیل شکاف بین وضع موجود و وضع مطلوب و تخصیص منابع تعیین شده (اوزان چهارگانه محیط داخل و خارج) و بر اساس اهداف بیان شده و به منظور رسیدن به وضع مطلوب، ۱۶ راهبردهای اولیه با استفاده از عوامل برترساز (قوت‌ها و فرصت‌ها) به منظور رفع ضعف‌ها و پاسخ به تهدیدات، توسط محقق تهیه که در قالب یک جدول به شرح ذیل ارائه شده است:

جدول شماره ۱۷ راهبردهای اولیه (قوت فرصت) SO

ردیف	کد	ترکیب عوامل	SO راهبردهای اولیه
۱	SO1	s203 s5	انجام عملیات اصلاحی اراضی مناسب با بهره‌گیری از دانش و تکنولوژی با هدف گسترش صنعت کشاورزی، باغداری، توسعه نخلستان‌ها و دامپروری با توجه به وجود رودخانه‌های دائمی، اراضی حاصلخیز و اقلیم مناسب برای فعالیت‌های چند بار کشت

بازنگری در راهبردی‌های تخصیص سرمایه‌گذاری ملی با ایفای نقش به سرمایه‌گذاران بخش خصوص با هدف توسعه صادرات خارجی با توجه به مناطق ویژه اقتصادی، دسترسی به آب‌های بین‌المللی، بنادر و فرودگاه‌ها و ظرفیت‌های منطقه‌ای	s102 s405	so2	۲
بهره‌گیری از ظرفیت دیپلماسی با هدف توسعه زیر ساخت‌های استان با توجه به مشابهت‌های دینی، مذهبی و نیروی انسانی متخصص	s709 s808 040 5	so3	۳
برنامه‌ریزی برای بهره‌گیری از ظرفیت نهادهای مردم نهاد، مراکز فرهنگی، دینی با توجه به وابستگی مردم استان به اسلام و تشیع و روحیه ایثار و خودگذشتگی استان	s706 s807 04	so4	۴

جدول شماره ۱۸ راهبردهای اولیه (قوت - تهدید) st

ردیف	کد	ترکیب عوامل	st راهبردهای اولیه
۵	ST 1	S1T11S 2T13S4 T16	برنامه‌ریزی کوتاه‌مدت و بلندمدت برای ارتقا و توسعه امکانات فرهنگی، آموزشی، بهداشتی، زیرساخت‌های شهری و رفاهی با هدف کم‌کردن آثار و تبعات مقایسه شهروندان با کشورهای عربی منطقه با توجه به ظرفیت‌های استان
۶	ST 2	S1T12S 7T14S8 T16T3	بهره‌گیری از ظرفیت‌های اقوام، نخبگان، متخصصان برای مقابله با افراطی‌گری، گروه‌های تجزیه‌طلب و تروریست با توجه به وابستگی به انسجام نهادهای دولتی و وابستگی مردم استان به مذهب تشیع
۷	ST 3	S2T1S3 S11S4T 16	موظف کردن مجتمع‌های پتروشیمی، نفت، پالایشگاه، صنایع فولادی و... به مساعدت به سرمایه‌گذاری و توسعه استان با هدف ارتقای سطح

رفاه و توسعه استان و کم کردن مسائل و مشکلات آن

اولویت دادن به به‌کارگیری مردم استان در صنایع	s7t11s8	st	۸
پتروشیمی، نفت، پالایشگاه‌ها، صنایع فولاد و... با	t12s3t1	4	
توجه به نیروی‌های متخصص، مبتکر و خلاق با	3s4t15s		
هدف برطرف کردن احساس تبعیض در استخدام و	5t16t3t		
کم کردن آثار فقر و محرومیت از استان و بهانه‌گیری	1		
از گروه‌های تجزیه‌طلب			

جدول شماره (۱۹) راهبردهای اولیه (ضعف- فرصت) WO

ردیف	کد	ترکیب عوامل	WO راهبردهای اولیه
۹	w	w16o	الزام نهادهای استانی و ملی مؤثر در حوزه مقابله با
	o1	6w17	آسیب‌های اجتماعی با هدف اولویت‌بندی و برنامه‌ریزی
		o9w1	کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت برای مقابله با فقر و
		7	محرومیت، اعتیاد، قتل و...
۱۰	w	w17o	مسئول‌سازی وزارتخانه‌ها و نهادهای ملی و استانی با
	o2	6w18	هدف ارتقای فرهنگ و آموزش مناطق مورد هدف و
		o9w1	تقویت سرمایه اجتماعی در اقوام استان
		9w21	
		w20w	
		21	
۱۱	w	w20	بهره‌گیری از نخبگان اقوام استان در مدیریت‌های استان
	o3	o6w	و ملی با هدف تقویت سرمایه‌های اجتماعی
		21o7	
		w13	
		o2	

ارتقای سرمایه اجتماعی و حفظ تعادل فرهنگی با بهره‌گیری از ظرفیت نخبگان اقوام مختلف استان و فعال‌سازی سرمایه‌های انباشته در حوزه‌های اقتصادی، صنعتی، کشاورزی، فرهنگی و سیاسی	w20o 6w21 o7w1 3o8w 14o3 o4	w o4	۱۲
--	--	---------	----

جدول شماره ۲۰ راهبردهای اولیه (ضعف - تهدید) wt

ردیف	کد	ترکیب عوامل	wt راهبردهای اولیه
۱۳	W T1	W16T 12W1 7W14 W16	جلوگیری از حاشیه‌نشینی، فقر و محرومیت، گسترش آسیب‌های اجتماعی (نزاع، قتل و...) تخریب، اختلاف و دو دستگی مردم و... با بسیج امکانات درون استانی و ملی
۱۴	W T2	W20T 11W2 1T3	ارتقاء سرمایه اجتماعی با بهره‌گیری از ظرفیت نخبگان اقوام و بها دادن به آنها در تحولات استان
۱۵	W T3	W13T 1W14 T3T14 T15	عدم تصمیم‌گیری در شرایط بحرانی برای توسعه و پیشرفت استان با توجه به آسیب‌های اجتماعی، ضعف سرمایه اجتماعی، عدم تعادل فرهنگی و فعالیت گروهی تروریست
۱۶	wt 4	w11t1 5w23t 4w10t 5w12t	آسیب‌شناسی چند وجهی سیاست‌های قومی و مذهبی در استان خوزستان با توجه به افزایش گرایش به وهابیت، قوم‌گرایی افراطی، تجزیه طلبی، افزایش

6t7t8t قاجاق اسلحه و مهمات، انجام اقدامات تروریستی و
9t10 حمایت‌های خارجی در سطح استان خوزستان

تدوین راهبردهای تکمیلی

یکی از ضعف‌های روش SWOT این است که قوت‌ها به فرصت‌ها و تهدیدات تقاطع داده می‌شود و هیچ‌گاه نقاط قوت برای رفع نقاط ضعف به کار گرفته نمی‌شود و همچنین است برای فرصت و تهدید. برای رفع این نقیصه راهبردهای تکمیلی با استفاده از تقاطع‌گیری راهبردهای اولیه به شرح ذیل به دست آمده‌اند:

جدول شماره ۲۱ راهبردهای تکمیلی (قوت فرصت- ضعف فرصت) SOWO

ردیف	کد	عوام	راهبردهای تکمیلی
۱	so	so1	تدوین طرح توسعه و پیشرفت استان خوزستان
	wo	w21	در مراکز سیاست‌گذاری (مجلس شورای اسلامی، وزارت کشور و مسئول‌سازی وزارتخانه‌ها و نهادهای استان برای تحقق آن)
	1	so2	
		wo2	
		so3	
		wo3	
		so4	
		wo4	

جدول شماره (۲۲) راهبردهای تکمیلی (قوت فرصت - ضعف تهدید) SOWT

ردیف	کد	عوا	راهبردهای تکمیلی
		مل	

آسیب‌شناسی و بازنگری سیاست‌های قومی و	so1	so	۲
مذهبی، اقتصادی، فرهنگی، امنیتی، اجتماعی	wt	wt	
و زیست‌محیطی استان با هدف برون‌رفت از	1so	1	
مسائل و مشکلات چندوجهی	2w		
	t2s		
	o3		
	wt		
	3so		
	4w		
	t4		

جدول شماره ۲۳ راهبردهای تکمیلی (قوت تهدید - ضعف فرصت) stwo

ردیف	ک	عوامل	راهبردهای تکمیلی
۳	st	st1wo1	مسئول‌سازی نهادهای فرهنگی اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، امنیتی و محیط زیست کشور با هدف حفظ سرمایه اجتماعی، حفظ تعادل فرهنگی، ارتقای امنیت، فرهنگ، آموزش، رفاه مردم استان
	w	st2wo2	
	o	st3wo3	
	1	st4wo4	

جدول شماره ۲۴ (قوت تهدید - ضعف تهدید) stwt

ردیف	کد	عوامل	راهبردهای تکمیلی
۴	stwt1	st1	موظف‌کردن، مسئول‌سازی و نقش‌آفرینی نهادهای بالادستی و مجتمع‌های پتروشیمی، پالایشگاه‌ها، صنایع فولاد، نفت و... به برنامه‌ریزی کوتاه‌مدت و میان‌مدت برای توسعه فرهنگی، کشاورزی، صنعت، مقابله با آسیب‌های اجتماعی با بهره‌گیری از ظرفیت نخبگان و اقوام استان
		wt1	
		st2	
		wt2	
		st3	
		wt3	
		st4	
		wt4	

با هدف بهینه‌سازی راهبردهای احصاشده، بهره‌گیری از نظرات پنج نفر از خبرگان و با الهام از شاخص‌های احصاشده پنج راهبرد در حوزه فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، امنیتی و علمی به شرح ذیل تدوین و مبنای مطالعه این پژوهش قرار گرفت:

جدول شماره ۲۵ راهبرد فرهنگی-اجتماعی بحران امنیتی خوزستان

کد راه برد	محیط داخلی و خارجی	عنوان راهبرد فرهنگی اجتماعی
ST1	S S1-S2-S3-S4	SO ترویج و صیانت از گفتمان فرهنگی نظام (مذهب تشیع) از طریق ایجاد و تقویت شبکه ساختار منسجم پاسخ‌دهی به شبهات فرهنگی در فضای رسانه‌ای و واقعی استان، هم‌افزایی با ایستارهای مذهبی و قومی، مسئول‌سازی نهادهای فرهنگی اجتماعی استانی و ملی، نخبگان، اقوام برای ارتقای سطح فرهنگ و آموزش استان و مقابله با آسیب‌های اجتماعی
	W W1-W2-W3-W4	SO
	O W5-w6-w7	WT
	O O1-O2-O3-O4-O5	ST WO
	T T1-T2-T3-T4-T5-T6-T7-T8	ST WT

جدول شماره (۲۶) راهبرد اقتصادی بحران امنیتی خوزستان

کد راهبرد	محیط داخلی و خارجی	عنوان راهبرد اقتصادی
ST2	S S1-S2-S3-S4	SOWO کارآمد سازی نظام اقتصادی استان از طریق مسئول‌سازی شرکت‌های نفت، پتروشیمی، گاز، صنعت، فولاد، بهره‌گیری از نیروهای بومی متخصص،
	W W1-W2-W3-W4	STWO STWT

	W5-	فعال کردن کشاورزی صنعتی و
	W6W-7	مکانیزه، انجام اقدامات عمرانی و
O	O1-O2-	زیرساختی مؤثر با هدف توسعه و
	O3-O4-	پیشرفت استان و افزایش سطح رفاهی
	O5	مردم
T	T1-T2-T3-	
	T4-T5-T6-	
	T7-T8	

جدول شماره ۲۷ راهبرد امنیتی بحران امنیتی خوزستان

کد راهبرد	عنوان راهبرد امنیتی	محیط داخلی و خارجی
ST3	S	S1-S2-S3- S4
W	W	W1-W2- W3-W4- W5- SOWO
O	O	W6W-7 SOWT O1-O2- STWO O3-O4- STWT O5
T	T	T1-T2- T3-T4- T5-T6- T7-T8

تقویت ظرفیت‌های کنترل و مقابله با گروه‌های ضد امنیتی، قاچاق سازمان‌یافته سلاح، آسیب‌شناسی سیاست‌های قومی و مذهبی، برنامه‌ریزی برای کنترل گرایش به وهابیت، قوم‌گرایی افراطی، تجزیه‌طلبی، انجام اقدامات تروریستی و حمایت‌های خارجی در سطح استان خوزستان

جدول شماره ۲۸ راهبرد سیاسی بحران امنیتی خوزستان

کد راهبرد	محیط داخلی و خارجی	عنوان راهبرد سیاسی
ST4	S S1-S2-S3-S4 W W1-W2- W3-W4- W5-W6W-7 O O1-O2-O3- O4-O5 T T1-T2-T3- T4-T5-T6- T7-T8	تقویت و کارآمدسازی نظام سیاسی استان از طریق حفظ و ارتقاء سرمایه اجتماعی، حفظ تعادل فرهنگی با بهره‌گیری از ظرفیت نخبگان، اقوام، شیوخ و بهادادن به آنها برای مدیریت کلان استان و انسجام و همبستگی در سطح استان

جدول شماره ۲۹ راهبرد زیست‌محیطی بحران امنیتی استان خوزستان

کد راهبرد	اهداف، اصول و محیط داخلی و خارجی	عنوان راهبرد زیست محیطی
ST5	S S1-S2-S3- S4 W W1-W2- W3-W4- W5-W6W- 7 O O1-O2-O3- O4-O5 T T1-T2-T3- T4-T5-T6- T7-T8	کارآمدسازی نظام تصمیم‌گیری و اجرائی در حوزه محیط زیست با هدف تمرکز و مدیریت آب‌های سطحی، فاضلاب، آب شرب، رودخانه‌ها، ریزگردها، تالاب‌ها، کشاورزی و کاهش آثار و تبعات ناشی از آن

راهکارهای ۱ اساسی بحران امنیتی استان خوزستان

مطابق با یافته‌های تحقیق و با دو مرحله کدگذاری در نرم‌افزار، راهکارهای اساسی مقابله با بحران امنیتی خوزستان به شرح زیر احصا گردید، بعد از اخذ نظرات خبرگان و بهره‌گیری از مبانی نظری به شرح ذیل تدوین شد.

جدول شماره (۳۰) راهکارهای فرهنگی - اجتماعی بحران استان خوزستان

ردیف	راهکارهای فرهنگی مقابله با بحران فرهنگی اجتماعی خوزستان
۱	جلوگیری از تشدید شکاف‌ها و گسست میان هویت ملی و هویت‌های قومی
۲	استفاده از نخبگان قومیت‌ها در پست‌ها و سمت‌های حساس از جمله وزارتخانه‌ها
۳	گسترش مدارس مذهبی در مناطق حاشیه‌ای خاصه حوزه علمیه و مساجد
۴	بهره‌گیری از ظرفیت‌های فرهنگی اجتماعی، خطبا و علمای بومی استان
۵	پاسخگویی به شبهات با تقویت جریان رسانه‌ای و صداوسیما استان

جدول شماره ۳۱ راهکارهای سیاسی بحران استان خوزستان

ردیف	راهکارهای سیاسی بحران استان خوزستان
۱	استفاده از ظرفیت مدیران قومی و بومی استان
۲	افزایش فرهنگ فعالیت گروه‌ها و جریان‌ات سیاسی در سطح استان
۳	استفاده از اسامی و نام‌های بومی برای خیابان‌ها، کوچه‌ها، میدان‌ها در شهرها و روستاهای قومیتی
۴	پرهیز مسئولین استان از تفرقه و اقدامات تفرقه‌انگیز
۵	بهادادن به بازیگران فراملی در سطح استان

جدول شماره ۳۲ راهکارهای اقتصادی بحران استان خوزستان

ردیف	راهکارهای اقتصادی بحران استان خوزستان
۱	نوسازی و ایجاد تغییرات در ساخت‌وساز و نمای فیزیکی مناطق حاشیه‌ای
۲	سامان‌دهی بازارچه‌های مرزی مشترک با هدف شکوفایی اقتصادی مناطق قومی
۳	توسعه همه‌جانبه استان و لحاظ کردن بودجه مکفی
۴	به‌کارگیری و استخدام و استفاده از ظرفیت نیروی انسانی استان
۵	توجه به بخش کشاورزی و رفع موانع طرح‌های توسعه

جدول شماره (۳۳) راهکارهای امنیتی - اطلاعاتی بحران استان خوزستان

ردیف	راهکارهای امنیتی - اطلاعاتی بحران استان خوزستان
1	عدم سیاست‌گذاری قومیتی توسط سازمان‌ها / وزارتخانه‌ها / نهادها / و مراکز مؤثر در شرایط بحرانی
2	جلوگیری از شکل‌گیری گروه‌های واگرا در مناطق قومی
3	ارتباط‌گیری نهادهای مؤثر نظام ج.ا.ا. با رؤسای نهادهای سنتی همچون عشیره - قبیله - طایفه
4	برخورد با عوامل واگرایی قومی و مذهبی
5	شناسایی و برخورد با گروهک‌های تروریست

جدول شماره ۳۴ راهکارهای زیست‌محیطی بحران استان خوزستان

ردیف	راهکارهای زیست‌محیطی بحران استان خوزستان
------	--

1	احیای تلاب‌های استان از جمله هورالعظیم و شادگان
2	تأمین آب شرب با کیفیت برای سایر شهرهای استان خصوصاً مناطق محروم و شهرهای مبتلابه
3	مدیریت ریزگردها با گسترش فضای سبز و درخت‌کاری و مالچ‌پاشی
4	توجه شرکت‌های پتروشیمی، نفت و فولاد و... به مسائل محیط‌زیستی استان
5	توجه به حقابه کشاورزان و دامپروران

الزامات پیاده‌سازی و تحقق راهبردها و راهکارهای پیشنهادی مقابله با بحران استان خوزستان

بعد از تدوین راهکارهای اساسی مقابله با بحران امنیتی خوزستان، با بهره‌گیری از مبانی نظری و اخذ نظرات خبرگان الزامات پیاده‌سازی و تحقق راهبردها و راهکارهای پیشنهادی مقابله با بحران استان خوزستان به شرح ذیل تدوین شد.

جدول شماره ۳۵ الزامات پیاده‌سازی و تحقق راهبردها و راهکارهای فرهنگی

ردیف	الزامات پیاده‌سازی و تحقق راهبردها و راهکارهای پیشنهادی فرهنگی - اجتماعی
۱	هم‌افزایی دستگاه‌های مسئول و تقویت کار فرهنگی
۲	مسئول‌سازی نهادهای استانی و ملی برای تقویت مذهب رسمی کشور در استان
۳	سالم‌سازی و حفظ امنیت فضای مجازی استان
۴	ترویج هنجارها، ارزش‌ها و سبک زندگی اسلامی ایرانی در سطح استان

۵   مقابله مؤثر با رسانه‌های معارض و
اختلاف‌انگیز

جدول شماره ۳۶ الزامات پیاده‌سازی و تحقق راهبردها و راهکارهای سیاسی
بحران امنیتی استان خوزستان

ردیف	الزامات پیاده‌سازی و تحقق راهبردها و راهکارهای پیشنهادی سیاسی
۱	بکارگیری نیروی‌های استان در مشاغل کلان مدیریتی
۲	بکارگیری افراد شایسته در جایگاه‌های تصمیم‌گیر و تصمیم‌ساز در سطح استان
۳	انسجام و همبستگی اقوام در استان
۴	مسئول‌سازی نهادهای بالادستی برای رفع مشکلات استان
۵	ایفای نقش توسط نخبگان و مسئولین ارشد استان با هدف پیشرفت استان

جدول شماره ۳۷ الزامات پیاده‌سازی و تحقق راهبردها و راهکارهای
اقتصادی

ردیف	الزامات پیاده‌سازی و تحقق راهبردها و راهکارهای پیشنهادی اقتصادی
۱	مبارزه با قاچاق سازمان‌یافته اقتصادی
۲	اختصاص درصدی از فروش نفت و محصولات پتروشیمی برای توسعه استان
۳	مسئول‌سازی شرکت نفت، ملی حفاری، فولاد، پتروشیمی برای سهیم‌شدن در توسعه استان
۴	توسعه زیرساخت‌های ریلی، جاده‌ای، عمرانی، فنی، در استان
۵	تسهیل سرمایه‌گذاری در استان و تقویت اشتغال زودبازده

جدول شماره (۳۸) الزامات پیاده‌سازی و تحقق راهبردها و راهکارهای امنیتی
بحران امنیتی استان خوزستان

ردیف	الزامات پیاده‌سازی و تحقق راهبردها و راهکارهای امنیتی بحران امنیتی استان خوزستان
۱	هوشیاری، شناخت، کشف و خنثی‌سازی نقشه دشمنان در استان
۲	رصد، پایش و ارزیابی جریان ضد امنیتی در استان
۳	اشراف اطلاعاتی و اقدام اطلاعاتی امنیتی در مقابله با گروهک‌ها
۴	تقویت نهادهای امنیتی با هدف مقابله با افراطی‌گری
۶	ساختار قوی، دانش‌محوری و برنامه‌ریزی در مقابله با دشمن

جدول شماره ۳۹ الزامات پیاده‌سازی و تحقق راهبردها و راهکارهای زیست‌محیطی بحران زیست‌محیطی خوزستان

ردیف	الزامات پیاده‌سازی و تحقق راهبردها و راهکارهای زیست‌محیطی بحران زیست‌محیطی خوزستان
۱	ارتقای سطح مدیریتی در مقابله با مشکلات زیست‌محیطی استان
۲	مدیریت بحران آب در استان
۳	رایزی با همسایگان برای مقابله با ریزگردها از مبدأ شکل‌گیری
۴	توسعه جنگل‌کاری، درختکاری و حفظ خاک و مالچ‌پاشی
۵	مسئول‌سازی شرکت‌های نفت، پتروشیمی و... برای ایفای نقش در حوزه زیست‌محیطی استان

شاخص‌های عملکردی و الگوی نظارت ارزیابی و کنترل

بعد از تدوین راهکارهای اساسی و الزامات پیاده‌سازی و تحقق راهبردها و راهکارهای پیشنهادی با هدف اثربخشی، شاخص‌های عملکردی و الگوی

نظارت ارزیابی و کنترل با بهره‌گیری از مبانی نظری و اخذ نظر خبرگان به شرح ذیل تدوین شد:

جدول شماره ۴۰ شاخص‌های عملکردی و الگوی نظارت ارزیابی و کنترل

ردیف	شاخص‌های عملکردی و الگوی نظارت ارزیابی و کنترل فرهنگی
۱	سنجش میزان وابستگی به مذهب شیعه در استان
۲	میزان واگرایی و هم‌گرایی قومی و مذهبی مردم استان
۳	میزان انجام تکالیف و وظایف دستگاه‌های فرهنگی در استان
۴	بررسی میزان فعالیت دستگاه‌های دولتی برای اقدامات فرهنگی و اجتماعی در استان
۵	میزان کاهش آسیب‌های اجتماعی فرهنگی و اجتماعی بحران امنیتی استان خوزستان

جدول شماره ۴۱ شاخص‌های عملکردی و الگوی نظارت ارزیابی و کنترل سیاسی بحران امنیتی استان خوزستان

ردیف	شاخص‌های عملکردی و الگوی نظارت ارزیابی و کنترل بحران امنیتی استان خوزستان
۱	میزان به حداقل رساندن اختلافات استان
۲	سنجش میزان به‌کارگیری نیروی‌های استان در مشاغل کلان مدیریتی
۳	میزان بکارگیری نیروهای بومی در جایگاه‌های تصمیم‌گیر و تصمیم‌ساز در سطح استان
۴	میزان اثر گذاری و ایفای نقش توسط نخبگان و مسئولان ارشد استان با هدف پیشرفت استان
۵	سنجش بهره‌گیری مسئولان و نخبگان اقوام در پست‌های مدیریت ملی

جدول شماره (۴۲) شاخص‌های عملکردی و الگوی نظارت ارزیابی و کنترل اقتصادی بحران امنیتی استان خوزستان

ردیف	شاخص‌های عملکردی و الگوی نظارت ارزیابی و کنترل اقتصادی بحران امنیتی استان خوزستان
۱	میزان تقویت بنیه اقتصادی و معیشت مردم
۲	میزان مقابله با راهبرد تبلیغات و تحریم‌های آمریکا
۳	میزان توجه به شرکت‌های دانش‌بنیان در استان
۴	سنجش به‌کارگیری نیروهای بومی در مراکز نفت، پتروشیمی و...
۵	سنجش مسئول‌سازی شرکت‌های مستقر در استان برای ایفای نقش در استان

جدول شماره (۴۳) شاخص‌های عملکردی و الگوی نظارت ارزیابی و کنترل امنیتی بحران امنیتی استان خوزستان

ردیف	شاخص‌های عملکردی و الگوی نظارت ارزیابی و کنترل امنیتی بحران امنیتی استان خوزستان
۱	سنجش تقویت نهادهای مقابله با ناامنی در استان
۲	میزان کاهش اقدامات تروریستی و بمب‌گذاری و افراطی‌گری در استان
۳	میزان ایجاد ساختار و تقویت ساختار در دستگاه‌های امنیتی
۴	میزان رصد، پایش و ارزیابی بحران امنیتی استان با هدف افزایش اشراف اطلاعاتی و مقابله تهاجمی
۵	میزان برنامه‌ریزی و طراحی برای حفاظت از مراکز مهم، حساس، حیاتی، اسناد و نخبگان در استان

جدول شماره ۴۴ شاخص‌های عملکردی و الگوی نظارت ارزیابی و کنترل زیست‌محیطی بحران امنیتی استان خوزستان

ردیف	شاخص‌های عملکردی و الگوی نظارت ارزیابی و کنترل زیست‌محیطی بحران امنیتی استان خوزستان
۱	میزان احیای تالاب‌های استان از جمله هورالعظیم و شادگان
۲	سنجش مدیریت ریزگردها و گسترش فضای سبز، درخت‌کاری و مالچ‌پاشی

۳	سنجش مسئول‌سازی شرکت‌های پتروشیمی، نفت و فولاد و... برای مساعدت به مسائل محیط‌زیستی استان
۴	میزان توجه به احیای رودخانه کارون و عدالت در تقسیم آب از سرشاخه‌ها
۵	میزان توجه به مدیریت آب و فاضلاب شهری و مدیریت آب‌های روستایی و زیرسطحی

نتیجه‌گیری

در این مقاله، بررسی بحران خوزستان از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ به‌عنوان هدف اصلی و مهم‌ترین عوامل بحران امنیتی استان خوزستان از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۰ چیست؟ به‌عنوان سؤال اصلی با بهره‌گیری از روش آمیخته به وسیله ابزارهای مصاحبه، روش کتابخانه‌ای و پرسش‌نامه در پنج حوزه فرهنگی اقتصادی، سیاسی، امنیتی و زیست‌محیطی مورد تدقیق قرار گرفت. پس از تحلیل محتوی و استخراج کدهای باز، داده‌ها در نرم‌افزار مکس کیودا ۲۰۲۰، تحلیل و کدهای محوری استخراج گردید. کدهای محوری استخراج شده با ۵ تن از خبرگان طرح موضوع شد. مشابهات و کدهای همسان حذف و کدهای مؤثر به‌عنوان مبنای پژوهش قرار گرفت. پس از نهایی‌شدن شاخص‌ها پرسش‌نامه‌ها تنظیم و داده‌های حاصل از آن تجزیه و تحلیل شد.

براین اساس فرصت‌ها، تهدیدها، نقاط قوت و ضعف، راهبردها، راهکارها مبنای پژوهش قرار گرفت. در گام نهایی پژوهش نیز با ارائه الزامات پیاده‌سازی و شاخص‌های عملکردی کنترل بحران امنیتی استان خوزستان تولید و ارائه شد.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد جنس تحولات، رخدادها و بحران امنیتی استان خوزستان طی سالهای اخیر، از جنس ترکیبی است. موضوعی که بازیگران مؤثر و ذی‌مدخل بحران استان با طراحی ترکیبی فارغ از اقدامات

سخت از جمله بمب‌گذاری و ترور، تمرکز خود را بر اقدامات نرم و فتح‌قلوب و اعتقادات برخی از مردم استان گذاشته‌اند؛ مسئله‌ای که در طول قریب به ۱۶ سال اخیر آرام‌آرام در برخی محلات به پدیده غالب تبدیل شده است. این موضوع نیازمند برنامه‌ریزی کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت برای محدودیت و در نهایت توقف آن است.

قطعاً حل کردن بسیاری از عوامل موصوف یا کم‌کردن آثار و تبعات آن در کنار مرتفع کردن مشکلات اقتصادی و معیشت پایه جامعه استان، باعث کاهش اقدامات سخت و خشن و در نهایت کاهش پدیده تغییرات مذهبی و رفع مشکلات زیست‌محیطی، فرهنگی، سیاسی و... می‌شود.

پیشنهادها

پیشنهادها در حوزه فرهنگی و اجتماعی

تأکید بر عناصر هویت ایرانی در کنار توجه به خرده‌فرهنگ‌ها

تمرکز سیاست‌گذاری در حوزه فرهنگی اجتماعی، باهدف بررسی و رفع معضلات فرهنگی اجتماعی استان و...

استفاده از اسامی و نام‌های بومی برای خیابان‌ها، کوچه‌ها، میدان‌ها در شهرها و روستاهای قومیتی

پیشنهادها در حوزه اقتصادی

سامان‌دهی بازارچه‌های مرزی مشترک باهدف شکوفایی اقتصادی مناطق قومی

توسعه همه‌جانبه استان با هدف جلوگیری از عقب ماندگی از کشورهای همسایه

اختصاص بودجه محرومیت‌زدایی برای رفع نابسامانی‌های اقتصادی، عمرانی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و...

پیشنهادها در حوزه سیاسی

انتخاب مسئولان عالی استان از نیروی‌های بومی استان

به‌کارگیری و استخدام و استفاده از ظرفیت نیروی انسانی استان و جلوگیری از اعزام نیروهای غیربومی

توجه به وحدت ملی و پرهیز از اقدامات اختلاف‌انگیز

پیشنهادها در حوزه حقوقی

به‌روزرسانی قوانین یا تصویب قوانین با هدف ساختارمند کردن توسعه استان خوزستان

پیشنهادات در حوزه بودجه

تأمین بودجه مکفی برای توسعه همه جانبه استان

پیشنهادها در حوزه رسانه‌ای

مقابله با هجوم رسانه‌های کشورهای متخاصم در شبهه‌افکنی در استان

تقویت رسانه‌های داخلی استان از حیث کمی و کیفی

پیشنهادها در حوزه علمی

باتوجه به خروجی پژوهش، پیشنهاد می‌شود پژوهشگران راهبردی درباره تدوین راهبردهای مقابله‌ای از منظر نخبگان و اندیشکده‌های داخلی برای بررسی علت بحران استان اقدام کنند.

پیشنهاد می‌شود از نتایج پژوهش در راستای طرح توسعه استان بهره‌گیری شود.

تشکر و قدردانی

تدوین این مقاله بدون همکاری برخی از کارکنان وزارت محترم کشور و استانداری خوزستان امکان‌پذیر نبود؛ به همین دلیل لازم است از این همکاری تقدیر و تشکر به عمل آید.

منابع

۱. بیژنی، علی و عزت‌اله عزتی (۱۳۸۷)، کالبدشکافی جنبش‌ها و گروه‌های قومی در استان خوزستان، **جغرافیای سرزمین**، سال ۵، شماره ۴ (پیاپی ۲۰).
۲. برزگر، ابراهیم و غلامرضا مهنی‌زاده فلاحیه (۱۴۰۱)، خوزستان و تهدیدات برساخت هویت قومی و مذهبی متغایر، **فصلنامه مطالعات ملی**، ۹۲، سال بیست‌وسوم، شماره.
۳. تابلی، حمید و سمانه کریمی‌افشار و الهام اشرف‌زاده (۱۳۹۱)، بررسی مدل‌های مدیریت بحران در رمان دا، **نشریه ادبیات پایداری**، سال ۳، شماره ۵.
۴. تاجیک، محمدرضا (۱۳۷۹)، **مدیریت بحران**، تهران، جلالی.
۵. جلالیان، اسحاق و محمد ویسیان (۱۳۹۷)، بررسی امنیت پایدار در شهر مرزی سردشت از دیدگاه کارشناسان امنیتی، **پژوهشنامه مطالعات مرزی**، شماره ۱.
۶. جوانی، یدالله (۱۳۸۵)، قوم عرب، **ماهنامه سخن آشنا**، سال سوم، شماره ۲۹.

۷. دلاور پورا قدم؛ مصطفی (۱۳۸۹)، بررسی الگوهای مدیریت بحران‌های سیاسی امنیتی در جمهوری اسلامی ایران، ماهنامه پگاه حوزه، شماره ۲۹۰.
۸. داودی، علیرضا (۱۳۹۹)، آسیب‌شناسی تغییر مذهب در استان خوزستان، مطالعات راهبردی، شماره ۸۸.
۹. روشندل اربطانی، طاهر و سیاوش صلواتیان (۱۳۸۹)، طراحی مدل نقش رسانه‌های جمعی در مدیریت مرحله پیش از بحران ۸۹. فصلنامه انجمن علوم مدیریت ایران، شماره ۱۷.
۱۰. روشندل، جلیل (۱۳۷۰)، تحول در مفهوم استراتژی، مجموعه مقالات اولین سمینار بررسی تحول مفاهیم، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه.
۱۱. رحیمی، بهمن و هوشنگ خادم‌دقیق و حسین حسینی (۱۳۹۴)، مدیریت بحران‌های امنیتی قومیتی، پژوهش اطلاعاتی - امنیتی دانشگاه اطلاعات و امنیت ملی شماره ۴۲.
۱۲. صالحی امیری، سیدرضا (۱۳۸۵)، مدیریت منازعات قومی در ایران، نقد و بررسی الگوهای موجود و ارائه الگوهای مطلوب، تهران: مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام.
۱۳. قیصری، نورالله (۱۳۷۷)، قومیت عرب و هویت ملی در ج.ا.ایران. مطالعات راهبردی، دوره ۱، شماره ۱-.
۱۴. کریمی پور، یدالله و کوثر کریمی پور (۱۳۸۴) عرب‌های خوزستان: واگرایی و همگرایی، تهران.
۱۵. ماهنامه مطالعات بین‌الملل تروریسم (۱۳۹۱)، شماره هشتم.
۱۶. نواح، عبدالرضا و سیدمجتبی تقوی‌نسب (۱۳۸۹)، آسیب‌شناسی مسائل قومی در ایران مطالعه موردی عرب‌های ساکن شهر اهواز، تحقیقات فرهنگی ایران، دوره ۳ شماره ۳ پیاپی ۱۱.
۱۷. مرادی، عبدالله و سیدزکریا محمودی رجا (۱۴۰۱)، تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر گرایش به سلفی‌گری در استان خوزستان، مورد مطالعه، جوانان شهر اهواز، پژوهش‌های راهبردی سیاست، دوره ۱۱، شماره ۴۲.

۱۸. هاشمی، سیدمصطفی و عباس علیپور و امیر فتحی (۱۳۹۸)، همبستگی تهدیدهای امنیتی دفاعی با سطوح توسعه در استان کردستان با رویکرد آمایش سرزمین، فصلنامه آمایش محیط، شماره ۴۵.

۱۹. هاشمیان، حسن (۱۳۸۶)، مطالعه تنش‌های قومی و مذهبی در عراق و تأثیر آن بر گروه‌های مشابه در ایران با تأکید بر گروه قومی عرب در خوزستان، تهران: دانشگاه علوم و تحقیقات.

۲۰. یوسفی رامندی، رسول (۱۳۹۹)، طراحی الگوی راهبردی مدیریت بحران امنیتی مبتنی بر منظومه فکری مقام معظم رهبری (مدظله) مورد مطالعاتی فتنه ۸۸، فصلنامه مدیریت بحران و وضعیت‌های اضطراری، دوره ۱۲، شماره ۱.

21. Parsonse, J.M(2000), "The role of perception in crisis planning", Journal of Public Relations Review, vol. 26,